

## I

Op een dag zei iemand die ik heel serieus neem – en dat komt niet zo vaak voor, ik neem om te beginnen mensen die zichzelf serieus nemen al niet serieus en iedereen neemt zichzelf vandaag de dag serieus – tegen mij: Jij leeft niet in de tijd, Ted. Je leeft ook niet in de realiteit. Maar, zei ze, dat is logisch. Want wie niet in de tijd kan leven, kan ook niet in de realiteit leven.

Ik weet niet wat tijd betekent, zei ik. Dus ik snap eigenlijk niet goed wat je nu bedoelt.

Ik keek naar de vrouw. Ze had zachte, half dichtgeknepen ogen en ze sprak met haar handen, of eigenlijk met haar vingers. Alsof ze met onzichtbare balletjes tussen haar vingertoppen speelde. Sommige mensen hebben dat, die kunnen spelen met wat ze willen.

Jij kijkt alleen maar terug of vooruit, zei ze. En dat zijn altijd momenten die er niet zijn.

Ze keek me veelbetekenend aan. Het viel me op dat haar ogen er waterig uitzagen, bijna doorzichtig, alsof ze van aquarelverf waren. Verder toonde ze erg veel gelijkenis met Loes Luca. Daar moest ik niet te

lang bij stilstaan, want anders dacht ik alleen nog maar aan Loes Luca.

Het is typisch menselijk, zei de vrouw met de aquarelogen.

Wat? vroeg ik.

Om te knoeien, met tijd en realiteit.

Ik dacht aan knoeien en zag kleuren voor me die door elkaar heen liepen als een uitgewreven vlek en dat was precies zoals ik me al tijden voelde. Vaak kon ik er niet van slapen en dacht ik alleen maar: ik ben een vlek, een vlek waar niemand iets van kan maken. Ik vroeg me af hoe de ene mens – hoe betrouwbaar en intelligent die ook overkomt – kan weten wat andere mensen wel of niet kunnen, hoe ze in elkaar zitten en handelen, denken, voelen. Ik dacht eigenlijk dat er niets anders op zat dan knoeien, maar ik zei: Ja. Alsof ik haar begreep.

Soms denk ik dat iemand anders gelijk geven hetzelfde is als je begrepen voelen. Je knikt en er ontstaat een verstandhouding. Maar het is de schijn van een verstandhouding, want ik weet niet of ik ooit het gevoel heb gehad dat ik iemand echt begreep als ik knikte, dat betekent dus dat ik niet kan weten of iemand mij ooit echt begrepen heeft.

Ik denk niet dat ik daar de enige in ben.

Sommige mensen voelen zich begrepen door God of door een natuurverschijnsel als de zee, een berg, een dier, een zwart gat. Maar door andere mensen?

Een enkele keer. En ook dat lost jammer genoeg

uiteindelijk weinig op. Zoals Rachel Cusk schreef: ‘Net als bij de liefde leidt begrepen worden tot de angst dat je nooit opnieuw begrepen zult worden.’

Weet je wat misschien een uitstekend idee is? vroeg de vrouw.

Weer keken we elkaar lang aan. Ik was benieuwd naar dat uitstekende idee en had het gevoel dat ik er zelf mee moest komen. Toen verlostte ze me. Dat had ik wel zien aankomen, want het is haar aard om te verlossen. Zulke types kom je heel af en toe tegen.

Iets meer primair worden, zei ze. Je instinct laten bepalen. Loslaten, de touwen laten vieren met drank en seks en vergeten wat je deed en of dat wel het goede was. Dat lijkt me in jouw geval een aanbeveling. Niet vooruitdenken, niet achteromkijken, niet te veel bijverzinnen. Gewoon doen.

Ik knikte weer.

Het is allemaal makkelijker dan het lijkt, zei ze. Eigenlijk hoeft je niet zoveel te doen.

Ze zei niet: Neem een kat.

Ze zei ook niet: Begin een studie fysiotherapie. Of: Ga in de Bijlmer wonen. Of: Maak een reis naar Japan.

Maar toen ik na het gesprek over de tijd en de realiteit thuiskwam, schreef ik me in voor een studie fysiotherapie. Ik zou eindelijk eens iets leren van het lichaam. Want meer nog dan in de tijd leef je in een lichaam. En: de wetenschap zou mij misschien binnen de oevers van de tijd weten te houden, een

helder kader verschaffen. Ik verheugde me op een eigen praktijk, midden in de Bijlmer. Op een steriele, koele, het liefst vierkante ruimte op de begane grond van een door heldere stroken groen omgeven flatgebouw, waar ik achter geblindeerd glas ijskoude, doorzichtige gels op de mensen kon smeren om ze wat verkoeling te brengen.

Mijn vriendin N. zei: Naar zo'n fysiotherapeut zou ik nooit gaan. Je gaat naar een fysiotherapeut voor warmte, niet voor kou, wat jij nu beschrijft klinkt als een slachthuis.

Ik kan warmte brengen, zei ik. Dat heb ik van mijn moeder geleerd.

Maar die ijskoude gels dan? vroeg N.

Die ijskoude gels krijg je niet uit mijn hoofd gepraat, zei ik. Ik zie dat voor me. Een koelkast met een doorzichtige deur waarachter rijen witte tubes liggen.

Laat die tubes daar maar liggen, zei N. Voor de show. Als je geld wilt verdienen, moet je met een ander idee komen. Gebruik je fantasie.

Ik wil geen geld verdienen, zei ik. Ik wil de mensen helpen bewegen, al is het voorzichtig. Dat ze opstaan en lopen. Vooruit.

Ik dacht aan mijn goede vriendin Elise. Ze is geboren zonder tenen, ze heeft altijd kramp en fantoompijn. De doktoren zeiden dat ze nooit zou kunnen lopen, maar Elise heeft zichzelf met al haar wilskracht lopen aangeleerd. Ze gooit haar benen

heel snel naar voren, waardoor het lijkt of ze altijd dronken is. Eigenlijk is ze ook altijd dronken. Los daarvan zou ze ook zo lopen als ze niet gedronken had. Ook als Elises karakter me niet zou bevallen, zouden we vrienden zijn. Het is genoeg dat ze geen tenen heeft en toch iedere dag lange wandelingen maakt. Ze weet door al dat lopen wat vallen is en ik vroeg eens aan Elise: Wordt dat vallen niet moeilijker naarmate je ouder wordt? Omdat je steeds verder van de grond vandaan groeit en dus steeds harder terechtkomt? Vanwege de zwaartekracht? Ik begon voor het gemak maar even niet over Einstein. Ik begin voor het gemak eerlijk gezegd heel vaak niet over Einstein want dan raak ik al gauw verstrikt in iets waar ik niet zo een-twee-drie uit kom. Einstein zei dat telegraafkabels een soort heel lange katten zijn; als je in New York aan hun staart trekt, miauwen ze in Los Angeles. Een radio werkt op precies dezelfde manier, zei hij. Het enige verschil is dat het geen kat is.

Misschien moet je Einstein zijn om met zoiets weg te komen.

Elise zegt: Vallen is vallen. En als je weet hoe dat moet, doe je het gewoon. Hoog of laag.

Ze heeft wel eens wat gebroken, maar die breuken stellen niets voor vergeleken bij de pijn die zij vanaf haar geboorte kent. Ik beeld me in hoe ik me tijdens mijn studie fysiotherapie kan specialiseren in mensen zonder tenen. En dat er maar één iemand is die

ik kan helpen met die specialisatie.

Misschien kan Elise dan eindelijk eens een nacht doorslapen zonder kramp of pijn of onrust, zodat ze een normaal dag-en-nachtritme kan volgen. Dat ook zij begrijpt dat het ochtend is als je wakker wordt, dat het niet pikdonker hoeft te zijn, dat voor de meeste mensen het ontwaken samenvalt met het opkomen van de zon – en dat, omdat dat zo is, mensen graag gelijke tred houden met de stand van de zon. Dat er dus wel degelijk een verschil is tussen donker en licht, ook wat betreft gemoed, ritme, beweging, hoe het verkeer zich tot de omgeving verhoudt, hoe mensen zich tot andere mensen of dieren verhouden, dat je 's nachts anders nadenkt en anders praat dan overdag, dat je verbeelding een andere kant op wordt gestuurd en ook dat je heel andere mensen mist of juist haat. Ik wil dat Elise het verschil snapt tussen dag en nacht, zodat ze niet hoeft te drinken of te schreeuwen, dat ze inziet dat er 's nachts meer eenzame mensen zijn. En dat Elise, als ik haar pijn door een speciale behandeling wat heb verzacht, natuurlijk alsnog door dat alles heen kan blijven vallen. Altijd maar vallen, want haar karakter hoeft niet te wijken als de pijn wijkt.

Ik schreef me dus in voor een studie fysiotherapie, ik zocht – en vond – een huis in de Bijlmer en boekte een reis naar Japan, voor volgend jaar, want in Japan moet je ver van tevoren weten wat je in de toekomst gaat doen.

Maar waar het om gaat, waar het eigenlijk om gaat: ik kwam thuis van die vrouw die het over knoeien had en ik besloot dat ik een kat zou nemen. Een kat die mij zou leren hoe ik de tijd moest opvatten. Ik moest de tijd niet zien als een aangeliende hond. Die kan alleen vooruit of achteruit. De tijd is een kat. Een kat aanlijnen is onmogelijk; zo'n dier is 3D en kan overal zijn. Hij verplaatst zich zonder dat je het doorhebt naar een plek waar je niet bij kunt. Je raakt algauw met lijn en al verstrikt en zo is het geloof ik ook met de tijd: er is geen verhaal en als er al een verhaal is, is het overal. We zitten er middenin, ook als alles valt. Of botst. Of botst én valt, als een lichtflits, een ster, een zwart gat misschien. Er bestaat een theorie dat de ruimte tien dimensies heeft. Om dat te begrijpen moet ik iets anders in huis halen dan een kat, maar laat ik, net als het heelal dat nog altijd uitdijt, altijd maar groter en groter groeit en toch simpelweg ergens begonnen is, bij het begin beginnen. Aan het einde denk ik wel aan het einde. En zelfs dan liever niet.

## 2

Ik bekeek niet alleen veel plaatjes van het heelal, van planeten en sterrenstelsels, ik las er ook veel boeken over. Ik bestuurde die boeken aan mijn werktafel, die net groot genoeg was om een laptop en een boek op neer te leggen. Ik onderstreepte zinnen, kopieerde ruimtefoto's, schreef sommige dingen over en stopte alles in een map.

Als mijn vrienden mij vroegen: Hoe gaat het met het heelal? dan zei ik: Behalve dat uiteindelijk alle sterrenstelsels op elkaar zullen botsen, wat het einde zal betekenen van de geschiedenis van het heelal in de werkelijke tijd, gaat het goed met het heelal, jongens.

Als ze zeiden: Kan je er iets meer over vertellen? vertelde ik er een enkele keer meer over.

Meestal zei ik maar wat, slingerde ik wat woorden als kometen in de rondte. Bijvoorbeeld dat het onmogelijk is om zowel de positie als de snelheid van een deeltje te meten, dat heet het onzekerheidsprincipe. Of dat de hele ruimte gevuld is met deeltjes en antideeltjes die paren vormen en dat ze in en uit elkaar gaan en elkaar ook vernietigen, net



zoals mensen die paren vormen dat doen. En dat die deeltjes evenals mensen informatie over elkaar bewaren en kunnen doorgeven.

Mijn vrienden luisterden aandachtig naar me. De waarheid is dat bijna niemand iets weet over het heelal. Een enkeling daargelaten. Maar die enkelingen bevinden zich niet in onze wereld. Die zitten met elkaar in benauwde lokalen in universiteitsgebouwen, of ze zitten in verre landen, in de buurt van deeltjesversnellers en telescopen en raketplatformen, metingen af te lezen van apparatuur die miljarden kost, ze zitten in groepjes om tafels en wijzen met stokken op moeilijke sommen om een raadsel op te lossen waarvan het antwoord steeds aangepast moet worden. Ze voeren discussies over waar het begint en waar het stopt. Ze bestuderen het allergrootste en het allerkleinste. En soms schrijven ze er een artikel over. Of ze winnen een prijs, uitgedeeld door een jury die in het geheim samenkomt in Zweden. Ik weet ook niet heel veel van het heelal, maar meer dan de gemiddelde mens. Het is met het heelal als met de films van David Lynch, die zich wat mij betreft kunnen meten met de Einsteins en de Hawkings onder ons; in het begin begrijp je het nog wel, je denkt enige logica te herkennen, maar al snel moet je alle hoop op begrip loslaten. Ik ben iemand die naar de wetenschap kijkt en nachtenlang wakker ligt van onwetendheid. Maar wat ik geleerd heb, is dat niemand het weet. En dus kun je vertellen wat je

wil. Ik hoorde mezelf van alles beweren over zwarte gaten. Ik oreerde en oreerde. Vooral tegen N., met wie ik iedere dag een paar rondjes door het park liep met haar aangeliijnde hondje. Soms ging ik zo ver met mijn verzinsels over zwarte gaten dat ik dacht dat mijn vrienden me door zouden hebben. Maar niemand had me door zolang ik deed alsof ik het wist. Daarna snapte ik dat doen alsof je iets weet misschien wel belangrijker is dan werkelijk iets weten.

Sindsdien begrijp ik waarom mensen graag Tommy Wieringa lezen: doen alsof je een schrijver bent werkt zeer lucratief. De mensen geloven je. Het levert godbetert nog wat op ook. En ik al die jaren maar in halfvolle zaaltjes vertellen dat ik bang ben voor taal, bang voor het leven, bang voor gesprekken, bang voor kiespijn en kanker, voor mijn lichaam, bang voor lichamen van anderen, bang voor het allergrootste en het allerkleinste, voor mezelf, voor mijn familie, mijn afkomst, de wereld, vanille-ijs, de deurbel, harddrugs, ALS, longemfyseem, droogte en overstromingen, voor dingen die groeien en krimpen, voor domheid, voor andere mensen, bang voor verbinding en liefde en om in een denkgroef terecht te komen, mezelf vast te draaien, bang voor ongeveer alles, behalve voor het einde van de wereld. Want dan stopt het gewoon.

Op een dag vroeg een wat oudere man die achter in de zaal zat: Waarom ben je bang?

Dat komt door het heelal, zei ik.

Die man zei: Maar het heelal is iets prachtigs.

Dat is zeker iets prachtigs, zei ik. Ik heb het bestudeerd. Vanaf de grond. Het gaat allemaal om energie en uitdijen en botsingen en lichtjaren en het is zo romantisch en je hebt moederplaneten en meteorieten en inslagen en klein leven en groot leven, maar, zei ik, ik weet niet waar het allemaal vandaan komt. En dat zou ik graag weten.

Hij vertelde me wat ik al wist, dat de oerknal uit het niets ontstond en dat toen de tijd begon. Hij zei: Je kunt niet in een tijd vóór de oerknal komen omdat er vóór de oerknal geen tijd bestond. Eindelijk hebben we iets ontdekt wat geen oorzaak heeft. Omdat er geen tijd was waarin een oorzaak kon bestaan.

Bent u een wetenschapper? vroeg ik.

De man gaf geen antwoord. Hij sprak door. Hij zei: Ik wil je iets leren, je moet nu even goed opletten.

Ik lette goed op. Hij nam zeker tien minuten het woord en hij sprak zo gepassioneerd dat ik hem niet durfde te onderbreken. Alles wat ik heb onthouden was dat hij zei dat er wetten zijn die tijdens het tennissen precies zeggen waar de bal terecht zal komen. Dat is een natuurwet. Ze zijn onveranderlijk en universeel.

Zijn er ook wetten die zeggen waar ik terecht zal komen? vroeg ik.

Daar moest die man om lachen. Hij zei geen ja of nee. Hij lachte alleen maar en zijn tanden stonden scheef, dat gebit van hem was een rotzooi en daar

keek ik graag naar. Een rij perfecte tanden maakt me zenuwachtig.

Zijn vrouw, die er klein en lief uitzag, als iemand die je even wilt optillen om te aaien, wilde ook wat zeggen. Ze zei, meer tegen haar man dan tegen mij: In een zwart gat heerst een enorme willekeur, toch? Zo'n gat ziet eruit alsof iemand een gat uit de hemel heeft geknipt, toch?

De man zei: Als een zware ster sterft, gaat dat met zo veel geweld gepaard dat de kern ervan zo hard samengeperst wordt dat zij onder haar eigen zwaartekracht instort. Dat stopt pas als alles samenkomt in één enkel punt. De horizon ervan is zo steil dat je erin zult glijden. En als het klopt dat alle massa zich samenpropt in één punt, dan is zo'n gat heel klein en nogal zwaar.

Als twee zwarte gaten botsen, trillen ruimte en tijd, zei hij.

Ik kan dit niet allemaal onthouden, zei ik.

En de man zei: Dat hoeft ook niet. Wat jij wel of niet onthouden kunt, zal niet veel veranderen.

Na de lezing gaf ik zowel hem als zijn vrouw een hand en ik fietste door een kraakheldere en ijsskoude nacht naar huis. Ik hoopte dat het zou gaan sneeuwen, want er is niets mooiers dan sneeuw in de nacht en daar dan doorheen gaan, in je eentje of hand in hand met iemand die begrijpt dat je op zo'n moment moet zwijgen om de schoonheid niet te verstoren, maar het sneeuwde niet. Eenmaal thuis dronk ik

thee met valeriaan, zodat ik goed en rustig kon slapen, en ik las een klein artikeltje dat ik eens uit de krant had gescheurd, voor mijn krantenartikelenverzameling over de kosmos. Ik las dat de relativiteitstheorie van Einstein goed werkt voor zware en snelle dingen. Als je van zware en snelle dingen uitgaat zal zijn theorie kloppen. De kwantumtheorie daarentegen werkt goed voor kleine dingen en deeltjes. Als je die theorie toepast waarop het toepasbaar is klopt het. Maar als je die twee theorieën bij elkaar gooit krijg je volkomen idiote antwoorden. Eigenlijk snapt niemand waarom. Er gaan stemmen op dat het antwoord ergens in zwarte gaten besloten ligt, omdat binnen in een zwart gat de kwantumtheorie en de relativiteitstheorie waarschijnlijk samenkomen. Als je dat kunt onderzoeken krijg je een dieper begrip van de werkelijkheid.

Sommige mensen gaan naar Princeton om een dieper begrip van de werkelijkheid te krijgen. Ik heb eens gelezen dat je op Princeton niet moet denken aan alle dingen die belangrijk zijn, maar alles moet vergeten wat niet belangrijk is.

Ik denk aan het allergrootste en het allerkleinste en kan niet kiezen wat ik zou moeten vergeten, wat niet belangrijk is. De werkelijkheid, laat staan een dieper begrip ervan, ben ik al lang geleden verloren. En toch zal ik poging na poging wagen om zo goed mogelijk te leven en met me te laten leven, ik hoop op zijn minst op een halo-effect.